

Bulletin van
Arctic Peoples Alert
nummer-4 Winter 1998/1999

'... en daarom moet je lichaam vervallen, als de ziel het verlaat'

foto: B. en C. Alexander (Nenets, Survival-kalender 1999, zie pagina 12)

Tentoonstelling: Botje bij Botje

Het zal niet veel mensen zijn ontgaan, de 'rel' die er in november heeft gewoed rond de aanwezigheid van de resten van een Groenlander op de tentoonstelling *Botje bij Botje* in de Rotterdamse Kunsthal. De zaak is inmiddels zo hoog opgelopen, dat de Deense ambassadeur op 25 november formeel de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken heeft verzocht de Kunsthal te bewegen de Inuit-resten weg te halen.
In deze media-opschudding was Arctic Peoples Alert totaal onverwacht een van de hoofdrolspelers. Nog niet eerder hebben zoveel reporters zich aan ons adres gemeld om ons standpunt te vernemen. In deze *arctica* een reconstructie van een media-hype.

In november 1980 bezoeken een paar jonge Groenlanders het Westfries Museum in Hoorn. Ze zijn in Nederland in verband met het Vierde Russell-Tribunaal over de rechten van Indianen in Rotterdam. Onder begeleiding van wijlen Gerti Nooter bekijken zij geschokt de resten van de Groenlander die in het museum liggen opgeslagen. In die tijd bezoekt ook de jonge Groenlander Kupik Kleist het museum, tegenwoordig is hij waarnemend minister van Buitenlandse Zaken van Groenland. De resten van de Groenlander werden toen al niet meer geëxposeerd en lagen opgeslagen in een kluis. In 1993, na afloop van een congres over het recht op zelfbeschikking van inheemse volken in Amsterdam, wilde Finn Lynge, een van de sprekers, de resten ook persoonlijk bekijken. Lynge is oud-lid van het Europees parlement, oud-ambassadeur van Groenland in Brussel en nu senior adviseur van de Groenlandse regering. Maar doordat de kluis in het Westfries Museum door tentoonstellingsborden was afgeschermd, bleek dat niet mogelijk. Toen Finn Lynge evenwel de Groenlandse kajak op zolder bekeek, ontdekte hij een handschoen die leek op een speciale kajakhandschoen met twee duimen. Tot zijn schrik bleek het een opgezette hand te zijn. De hand van de dode Groenlander, waarover nu zoveel commotie is.
De ervaring van de jonge Groenlanders, nu leidende persoonlijkheden in Groenland, en die van Finn Lynge, vormden deze zomer, tijdens het bezoek van Arctic Peoples Alert aan de *Inuit Cicumpolar Conference* in Groenland, de aanleiding om dieper op deze zaak in te gaan. De Groenlandse autoriteiten verzochten Arctic Peoples Alert om voorzichtig af te tasten of het mogelijk zou zijn de resten

vervolg op pagina 7

Inhoud

Colofon

Stichting Arctic Peoples Alert i.o.
voorheen Stichting Innu Steungroep

Zusterstraat 58 B
2512 TN Den Haag

telefoon en fax: 070 - 4020943
E-mail: arctica@apanl.antenna.nl

postbank: 440 8028
actierekening: 40092
KvK: S-157171

Bestuur:
Hans de Bruin, voorzitter;
drs Jan van Boeckel, secretaris;
ir Charles van den Ouweland, penningmeester.
Coördinator: Govert de Groot.

Bijdragen van:
Els de Meijer, Rogier Nieuweboer, Jan van Boeckel, e.a.

Comité van Aanbeveling:
Ria Beckers, oud-fractievoorzitter van GroenLinks in de Tweede Kamer;
H.C. ten Berge, auteur;
Prof.Dr. Louis Beyens, Laboratorium voor Polaire Ecologie en Paleobiologie, Departement Biologie, Universitair Centrum Antwerpen, België;
Prof. Theo van Boven, hoogleraar internationaal recht, Rijksuniversiteit Maastricht;
Douwe Bylsma, voorzitter FNP (Fryske Nasjonale Partij);
Henk Droesen, rechter in arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch;
Prof.Dr. Louwrens Hacquebord, Arctisch Centrum, Rijksuniversiteit Groningen;
Gerda Koopmans, WILPF-Nederland (Women's International League for Peace and Freedom - Nederland);
David Suzuki, hoogleraar zoölogie, universiteit van British Columbia, Canada en journalist;
Tove Søvndahl Petersen, Arctic Council's Indigenous Peoples' Secretariat, Kopenhagen, Denemarken, op persoonlijke titel;
Marie-Louise Tiesinga-Autsema, lid Eerste Kamer voor D66.

Nederland is waarnemer bij een aantal arctische organisaties zoals: Arctische Raad (Arctic Council), Barents Euro-Arctic Council (BEAC), Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS), Conservation Arctic Flora and Fauna (CAFF) en Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP).

ISSN: 1387-2818

Druk: Adelante Den Haag
op minder milieubelastend Savetree 100% oud papier

Layout:
Mobile Arts & Media, Wout de Jong

Oplage: 3100 exemplaren

Logo
Twee mensen in de Arctic in gesprek met elkaar. De ijsbeer, de zeehond, de muskusos en de raaf als vertegenwoordigers van de dieren. Als belangrijke voedselbron voor de inheemse volken en als graadmeter voor het milieu.

Zijn het twee jagers die elkaar tegenkomen en de laatste nieuwtjes over de jacht uitwisselen of zijn het twee vrouwen die de maaltijd van vanavond bespreken?
Twee wetenschappers die discussiëren over de achteruitgang van de fauna in de Arctic of twee toeristen die ervaringen uitwisselen?

Arctic Peoples Alert

Het is winter in het Noorden. Terwijl deze arctica wordt gemaakt, ligt er buiten 30 cm sneeuw. Geen tijd om te skiën of mee op elandenjacht te gaan. Sinterklaas vieren we in Stockholm tijdens het seminar *How Owns Nature II* waar veel inheemse sprekers uit Siberië aanwezig zijn. Zelf hebben we net de tweede Arctische Dag over de nucleaire vervuiling in de Barentsregio achter de rug, een gebeurtenis waar we met voldoening op terugzien. Het zou mooi zijn als er nu ook nog concrete politieke resultaten uit voortvloeien.
Het eerste jaar dat wij als Arctic Peoples Alert bestaan was een drukke periode. Veel mensen hebben ons laten blijken het een goede zaak te vinden dat wij ons werkterrein zowel in thematische als geografische zin hebben verbreed. Het was vooral een jaar van oriëntatie.
Voor 1999 ziet het ernaar uit dat het ook een zeer druk jaar gaat worden, met het activiteitenprogramma rond de Museon-tentoonstelling *Eskimoland, verleden, heden en toekomst van de Groenlandse Inuit*. Het is de uitdaging om daar een informatieve en gevarieerde invulling aan te geven.
De afgelopen weken kwamen we onverwacht terecht in een ware media-hype rond het exposeren van Groenlandse menselijke resten in het rariteitenkabinet *Botje bij Botje* in de Kunsthal te Rotterdam. Kregen wij dergelijke overvloedige media-aandacht maar voor onderwerpen als het thema van de laatste Arctische Dag. Door de aard van de zaak, zijn we niet ingegaan op alle verzoeken om commentaar, vooral niet op die van sensatiebeluste tv-programma's. Voordat we ooit ook maar hadden gehoord van *Botje bij Botje*, was onze aanvankelijk doel om in alle rust te bewerkstelligen dat het Westfries Museum in Hoorn de Inuit-resten uit eigen beweging aan Groenland zou teruggeven, maar ons veelgeprezen poldermodel blijkt dus niet altijd te werken.
Het dooit nu buiten en het waait, dat geeft een koud gevoel. Het gaat gauw weer sneeuwen.

GG

Op 31 oktober vond op de Rijksuniversiteit van Groningen (RUG) in samenwerking met het Arctisch Centrum dat aan deze universiteit is verbonden de tweede 'Arctische Dag' plaats. Thema deze keer was: *Nucleaire vervuiling van de Arctis: een zorg voor Nederland?* De dag werd door zo'n honderd mensen bezocht. De Noorse Same Ande Somby, die als jurist aan de universiteit van Tromsø is verbonden, opende de dag met het zingen van een joik, een traditioneel Samisch lied. Daarna gaf Jan Huber, hoofd van de Afdeling Energie, Technologie en Onderzoek van de Directie Economische Samenwerking van het ministerie van Buitenlandse Zaken, een overzicht van de Nederlandse activiteiten in de Arctis. Speciaal ging hij in op de rol die Nederland speelt binnen de Arctische Raad.

Frits Steenhuisen van het Arctisch Centrum presenteerde een omvattend overzicht van de nucleaire problemen in de Arctis. (zie daarover ook de *arctica*-editie van najaar 1998).

De volgende spreker, Paul Wilke van het Directie Veiligheidsbeleid, Afdeling Nucleaire Aangelegenheden en Non-Proliferatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken, ging dieper in op de activiteiten die Nederland in samenwerking met Noorwegen onderneemt om een begin te maken met het opruimen van het nucleaire afval in het Russische deel van de Arctis.

Dag Hotveldt van de Noorse milieuorganisatie Bellona nam op het laatste moment de plaats in van zijn collega Thomas Nilsen. Laatstgenoemde moest in Sint Petersburg blijven in verband met het proces tegen de Russische marineofficier buiten-dienst Alexander Nikitin die wordt vervolgd wegens het uitbrengen van een rapport over de nucleaire situatie in de Russische Arctis. Hotveldt informeerde de aanwezigen over de laatste ontwikkelingen in dit geruchtmakende proces <www.Bellona.no>.

v.l.n.r.: Wilke, Somby, Haquebord, Hotveldt, Huber en Norendal

Vanuit het gezichtspunt van zijn inheemse cultuur gaf de Same Ande Somby, gelardeerd met het zingen van joiks, een indringende betoog waarin hij een oproep deed om op een meer gevoelsmatige manier aan te kijken tegen de nucleaire vervuiling en de gevolgen daarvan voor de Samen.

Tijdens de lunchpauze bezochten veel mensen de Arctische Informatiemarkt. Hier waren stands te bezoeken van galerie Canuit, antiquariaat Moby Dick, de Leonard Peltier Stichting, Greenpeace, Zeehondencrèche Pieterburen, Stichting Stedenband Groningen-Moermansk en Arctic Peoples Alert.

Speciale gast was de Nenet Alexander Vyucheisky uit het Autonome Nenets District in de Russische Federatie. Vyucheisky is president van Yasavey, de associatie van de Nenet-volken, en een oud-lid van de Opperste Sovjet. In zijn toespraak, waarvan een ingekorte versie hierna staat afgedrukt in deze *arctica*, vroeg hij aandacht voor de problemen van de Nenets als gevolg van wat hij aanduidde als 'nucleaire waanzin'.

Voor de paneldiscussie, onder voorzitterschap van prof. dr Louwrens Hacquebord, schoof ook Torbjørn Norendal uit Oslo aan. Norendal, speciaal adviseur van het Noorse ministerie van Buitenlandse Zaken, informeerde het publiek over recente Noorse activiteiten met betrekking tot het opruimen van de radioactieve vervuiling van de Arctische regio. De Russische ambassadeur was helaas verhinderd om aan de Arctische Dag deel te nemen in verband met zijn aandeel op dat moment in de voorbereiding van het (inmiddels uitgestelde) Nederlandse staatsbezoek.

Na de Arctische Dag bezochten de buitenlandse sprekers het Tweede-Kamerlid Jan Hoekema (D66) en het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Als er één conclusie is die na deze Arctische Dag kan worden getrokken, dan is het dat Nederland zeker een belangrijke bijdrage kan en moet geven aan het oplossen van het nucleaire vervuilingsvraagstuk in het hoge Noorden. Het is uiteindelijk ook in ons belang dat de nucleaire tijdbom wordt gedemonteerd voor hij afgaat. Het bedrag van zes miljoen gulden dat onze regering nu beschikbaar stelt zou ons inziens dan ook verder moeten worden verhoogd.

Samen met het Arctisch Centrum bekijkt Arctic Peoples Alert of het mogelijk is de proceedings van deze Arctische Dag uit te geven. Het seminar was niet mogelijk geweest zonder de hulp van de medewerkers van de RUG en in het bijzonder de studenten Russisch die op het laatste moment zijn ingesprongen om te helpen bij de begeleiding van Alexander Vyucheisky.

GG

Alexander Vyucheisky: Inheemse volken van Rusland en nucleaire vervuiling

Ik ben hier als vertegenwoordiger van de Nenets, een volk dat in het noorden van de Russische Federatie en verspreid over drie Autonome Districten woont. Van de 38.000 Nenets wonen er ruim 7.000 in het Autonome Nenets District, dat in het Europese deel van Rusland gelegen is. De Nenets in dit gebied hebben mij gekozen tot voorzitter van de Nationale Beweging van de Nenets, en verder ben ik door de bevolking van het distict gekozen tot lid van het parlement van het Autonome District. Dit gebied beslaat een territorium van 176.000 km² en telt een bevolking van 48.000. Traditioneel voorziet de inheemse bevolking door jacht, visvangst en rendierhouderij in haar levensonderhoud. De rendierhouderij is de belangrijkste tak van de plaatselijke economie: er zijn 180.000 à 200.000 rendieren in het gebied. Naast collectieve rendierhouderijen hebben de privé-bedrijven de laatste jaren aan betekenis gewonnen. Verder is het gebied rijk aan delfstoffen, vooral olie en gas; de reserves in het gebied zijn na die van West-Siberië de grootste van de Russische Federatie. Wat de ecologie van het gebied betreft hebben wij het voordeel dat de industriële ontsluiting nog maar net begonnen is, zodat we de mogelijkheid hebben te kijken naar de ervaring die in andere landen is opgedaan op het gebied van de relaties tussen inheemse volken en de olie- en gasindustrie. Zo kunnen we hopelijk een productievorm vinden die ecologisch verantwoord is en die rekening houdt met de belangen van de inheemse bevolking.

Het eiland Nova Zembla ligt ten noorden van ons Autonome District. Oorspronkelijk had dit gebied geen permanente bewoners, maar 's zomers werd er wel gejaagd en gevist. De eerste permanente bewoners kwamen in 1860 naar Nova Zembla, toen een aantal Nenets zich hier vestigde.

Kernproeven

In 1954 begon een tragische tijd voor de eilandbevolking: het gebied werd tot testgebied voor kernwapens verklaard. De regering van de Sovjet-Unie vaardige een decreet uit dat iedereen naar het vasteland diende te worden overgebracht. De voormalige eilandbewoners konden maar slecht aan het leven op het vasteland wennen. Een groot aantal van hen stierf aan allerlei ziekten, en anderen, niet in staat zich aan de nieuwe manier van leven aan te passen, raakten aan de drank en stierven aan de gevolgen van alcoholisme. Ik ben zelf in 1989 op Nova Zembla geweest, en zodoende ben ik waarschijnlijk de laatste Nenets die het eiland als niet-militair heeft bezocht. Na dit jaar waren er enkel nog militairen aanwezig op het 86.000 km² grote eiland, dat nu geheel in handen van het leger was gekomen en als één groot testgebied werd gebruikt. Er zijn hier meer proeven gedaan dan in enig ander testgebied. Het totale vermogen van deze explosies bedroeg meer dan 90 megaton TNT. De krachtigste waterstofbom, met een vermogen van 58 megaton, explodeerde op 30 oktober 1961. Deze nucleaire waanzin in het arctische gebied duurde voort tot in 1962, toen een verbod op proeven in de atmosfeer en op zee werd afgekondigd. Toen waren er al 87 bommen in de atmosfeer tot ontploffing gebracht, 3 onder water en 42 ondergronds. Met de proeven op Nova Zembla werd begonnen op 25 september 1955, toen in de Tsjernaja-Baai de eerste atoombom onder water tot ontploffing werd gebracht. Twee jaar later werd op de oostkust van het eiland een ondergrondse test uitgevoerd en werd in diezelfde Tsjernaja-Baai een testschip met een nucleaire torpedo tot zinken gebracht.

Het gebied en de aangrenzende wateren werden ook gebruikt als opslagplaats voor nucleair afval. Een collega uit de anti-kernenergiebeweging, Aleksandr Jemeljanenko, schat dat er meer dan 11.000 containers met kernafval tot zinken zijn gebracht in de wateren rond Nova Zembla, evenals 15 beschadigde kernreactoren van onderzeeërs en de ijsbreker *Lenin*. Van deze reactoren zijn er vijf met kernbrandstof en al gedumpt.

In het begin van de jaren '60, toen een groot aantal atmosferische proeven werd genomen, heeft het leger het stralingsniveau in het kustgebied van het Autonome District gemeten. In ons dorp werd vis die de inheemse bevolking had gevangen bestudeerd, en de conclusie

was dat deze niet gegeten diende te worden. Vooral de koppen en de ingewanden waren niet geschikt voor menselijke consumptie. Maar de Nenets hadden geen ander voedsel, en juist de koppen en ingewanden van vissen worden als delicatesse beschouwd. De specialisten in kwestie waren geïnstrueerd de inheemse bevolking niet te waarschuwen, omdat de gegevens strikt geheim dienden te blijven. Toen de militairen de Nenets toch op de hoogte brachten van de gevaren was dat dus een daad van grote moed.

In dit geval werd de bevolking via de voedselketen water - vis - mens aan radioactieve vervuiling blootgesteld. Een andere keten is die van korstmos - rendier - mens. Ik citeer uit een publicatie die in opdracht van de minister voor Kernenergie van Rusland, Viktor Michajlov, is opgesteld door een aantal bekende wetenschappers, waaronder doctoren Ramzajev, Miretskij en Troitskaja, alle drie werkzaam aan het Instituut voor Radiohygiëne te Sint-Petersburg: *In de periode 1961-1975 was sterfte door kanker onder de inheemse volken uit het noorden van de Sovjet-Unie twee keer zo hoog als het landelijke gemiddelde. Vooral het aantal gevallen van slokdarmkanker was groot: deze vorm van kanker bleek 15 tot 20 keer zo vaak voor te komen bij de inheemse volken van het noorden van de Sovjet-Unie.*

Als gevolg van de kernproeven waren er meerdere malen radioactieve wolken neergedaald over het toendragebied met zijn jacht- en visgronden en talrijke nederzettingen. De inwoners van deze plaatsen werden nooit gewaarschuwd voor de gevaren waaraan ze waren blootgesteld. De radioactieve vervuiling was vooral ernstig op het eiland Vajgac, in het gebied rond het dorpje Amderma en in de Karatoendra. In dit gebied gestationeerde onderzoekers van de Russische Meteorologische Dienst concludeerden dat er in Amderma sprake was van de hoogste dosis radioactieve fallout ooit gemeten: 11 keer zo hoog als de normale achtergrondstraling. Toen ik het dorp in 1989 bezocht, zo'n 25 jaar na de atmosferische kernproeven in dit gebied, kon ik nog een straling meten van meer dan 30 microröntgen per uur. Wetenschappers uit Archangelsk hadden nu genoeg informatie om tot de conclusie te komen dat *de maximale dosis externe straling waaraan de bevolking van Amderma is blootgesteld minstens 10-25 centisievert moet zijn geweest, oftewel 20 tot 50 keer zoveel als het hoogst acceptabele niveau voor bewoonde gebieden.*

Bepaalde bloedziekten en de schildklieraandoening thyreotoxicose komen nu twee keer zo vaak voor. Het aantal psychische aandoeningen is eveneens sterk toegenomen. Het Instituut voor Radiohygiëne in Sint-Petersburg heeft bestudeerd wat de gevolgen van straling als gevolg van kernproeven zijn en deze bevindingen vergeleken met de richtlijnen van het internationale comité voor bescherming tegen straling. Volgens statistische berekeningen zou een groep van 48 mensen kunnen zijn gestorven aan de gevolgen van straling. Dit is echter een theoretisch getal; empirische gegevens over het aantal sterfgevallen die met straling verband houden zijn tot nu toe door niemand verzameld.

Naast de kernwapenproeven hebben in de Sovjet-Unie in totaal nog eens 113 nucleaire explosies plaatsgevonden, waarvan vier in de regio Archangelsk. Tot deze laatste dient ook een explosie te worden gerekend in het Autonome District van de Nenets, toen men probeerde een lek in een van de gasvelden te dichten. De radioactieve straling die bij deze explosies vrijkwam was evenwel niet significant.

Tsjernobyl

Het ongeluk met de kerncentrale in Tsjernobyl had ook gevolgen voor onze regio. Grote hoeveelheden radioactief materiaal kwamen bij het ongeluk in de atmosfeer terecht, en het duurde enkele dagen voor deze uitstoot gestopt kon worden. Door de explosie die zich voordeed werd een wolk radioactief materiaal tot op grote hoogte geblazen. De eerste portie van de straling waaide naar het noorden, waar het de eerste dagen van mei met de regen naar beneden kwam in gedeelten van Scandinavië en het gebied rond Moermansk en Archangelsk. Ook het westen van ons Autonome District raakte besmet.

Een gebied van enkele honderden vierkante kilometer kreeg een dosis radioactieve vervuiling die bijna even hoog was als in de ernstig besmette gedeelten van Wit-Rusland, Oekraine en Rusland die het dichtst bij Tsjernobyl liggen. Een bijkomstig probleem voor de getroffen gebieden in het arctische noorden was dat de radioactieve vervuiling hier vooral de korstmossen had aangetast, die de voornaamste bron van voedsel van de rendieren vormen. Via het rendiervlees werd de inheemse bevolking zo bedreigd door een geconcentreerde hoeveelheid radionucleïden. Dit gold niet alleen voor de rendierhouders maar ook voor andere groepen, aangezien rendiervlees voor alle Nenets een belangrijke voedselbron is.

v.l.n.r.: Vyucheisky en Nieuweboer

Rendiervlees

In 1993 trof de radiologische dienst van het directoraat voor de landbouw van de regio Archangelsk in rendiervlees een hoeveelheid radioactief cesium-137 aan van 600 tot 1200 becquerel per kilo (bq/kg). De onderzochte rendierkuddes bevinden zich 's winters in het westen van ons Autonome District. De dosis radioactiviteit in het rendiervlees was aanleiding tot een onderzoek onder de bevolking om de hoeveelheden cesium-137 in mensen vast te stellen. In totaal werden 140 gezinnen van rendierhouders en 98 rendieren gecontroleerd. Bij de rendierhouders werd een hoeveelheid van 55,5 bq/kg, bij de rendieren een van 111 bq/kg vastgesteld. Dit toont aan dat er een direct verband bestaat tussen de hoeveelheid cesium-137 in rendiervlees en die in menselijk weefsel.

Deze gegevens werden in 1993 verkregen, zeven jaar na het ongeluk met de kerncentrale van Tsjernobyl dus. Rekening houdend met de snelheid waarmee de radioactieve vervuiling in rendiervlees afneemt kunnen we concluderen dat de hoeveelheid cesium-137 oorspronkelijk vele malen hoger moet zijn geweest. In 1987 zal deze hoeveelheid rond de 1600 bq/kg hebben bedragen. Omdat het hierbij om gemiddelde waarden gaat moet er rekening mee worden gehouden dat de rendierhoudende bevolking in sommige delen van het getroffen gebied aan een nog veel hogere dosis is blootgesteld. De migratieroutes van sommige rendierkuddes lopen dwars door het ernstigst vervuilde gebied, en de dosis straling waaraan de mensen in de periode van 1987 tot 1993 zijn blootgesteld kan wel zijn opgelopen tot 14 millisievert per jaar, terwijl 5 millisievert per jaar wordt beschouwd als de maximaal toelaatbare hoeveelheid. In 8 nederzettingen van rendierhouders op het Kanin-schiereiland en in 3 dorpen in de Timanbergen werd de hoeveelheid gammastraling gemeten. De achtergrondstraling was 18 tot 20 microröntgen per uur. Ook deze cijfers werden echter 6 jaar na het ongeluk in Tsjernobyl verkregen.

Uit deze onderzoeken en uit de ooggetuigenverklaringen van mensen die betrokken waren bij de kernproeven kan worden geconcludeerd dat de inheemse bevolking van het gebied nog altijd met de gevolgen van deze gebeurtenissen te kampen hebben. Ook de psychologische factor mag daarbij niet worden vergeten.

Atoomvrij Noorden

De regering van Rusland heeft nog altijd plannen Nova Zembla en de aangrenzende wateren als opslagplaats voor radioactief afval te gebruiken. Hiertoe wil men gebruik maken van de gangen die gegraven zijn voor de kernwapenproefnemingen. De uitwerking van deze plannen bevindt zich reeds in het eindstadium, maar de regering heeft tot op de dag van vandaag het publiek niet geïnformeerd.

Op 24 oktober 1990, om 18.00 uur Moskouse tijd, werd de laatste ondergrondse kernproef uitgevoerd. Deze test leidde tot grote verontwaardiging onder de bevolking, en een jaar later viel het officiële besluit dat het testgebied van Nova Zembla niet meer zou worden gebruikt.

De bevolking van ons gebied heeft vele malen tegen dergelijke proefnemingen geprotesteerd, vooral na het ongeluk met de kerncentrale in Tsjernobyl. Er werd een antinucleaire beweging opgericht, de *'Beweging voor een Atoomvrij Noorden'*, en mensen uit onze regio namen deel aan protestbijeenkomsten bij het testgebied van Semipalatinsk in Kazachstan. Zoals gemeld heb ik zelf een bezoek gebracht aan het testgebied op Nova Zembla, en verder heb ik deelgenomen aan protestacties in het testgebied in Nevada in de Verenigde Staten.

Bepaalde doelstellingen in de maatschappij kunnen worden verwezenlijkt door druk uit te oefenen op politici. De internationale gemeenschap heeft met grote saamhorigheid gestreden tegen proefnemingen met kernwapens, en dat heeft niet nagelaten indruk te maken op politici van de kernmogendheden. Vandaag kunnen we zeggen dat ons doel ten dele bereikt is: alle officiële atoomtestgebieden, behalve die in China, zijn aan banden gelegd. Maar er is nog steeds een grote hoeveelheid kernwapens aanwezig in de wereld, en het kernafval is nog altijd een reële risicofactor. Dat geldt ook voor onze regio, temeer daar de regering van ons land nog geen afstand heeft gedaan van de plannen kernafval in de kwetsbare natuur van het arctische gebied op te slaan. Wij, vertegenwoordigers van de landen uit het arctische gebied, hebben dus te kampen met problemen die alleen met vereende krachten opgelost kunnen worden. Ik bedank de organisatoren van dit symposium voor de mogelijkheid naar Nederland te komen en mijn mening aan u kenbaar te maken. Ik dank u voor uw aandacht.

Alexander I. Vyucheisky
(vertaald door drs Rogier Nieuweboer)

De derde Arctische Dag zal op 8 mei 1999 plaatsvinden (onder voorbehoud) en wordt georganiseerd in samenwerking met het Museon in Den Haag. Deze Arctische Dag gaat ook over de nucleaire vervuiling van de Arctis, maar dan heel specifiek over de gevolgen van het neerstorten in Groenland van een met waterstofbommen geladen Amerikaanse B-52 bommenwerper, in 1968. Ook komt de gedwongen verhuizing van een Inuit-gemeenschap ten behoeve van de Amerikaanse luchtmachtbasis in Thule aan de orde, alsmede de resultaten van het onderzoek in dit gebied dat studenten van de Katholieke Universiteit Nijmegen deze zomer hebben verricht.

van de overleden Groenlander terug naar het moederland te krijgen. Arctic Peoples Alert nam zich vervolgens voor om, tezamen met het Museon in Den Haag, in alle rust met het Westfries Museum in Hoorn te bespreken welke opties er waren. Doel was het Westfries Museum ertoe te bewegen de resten in 1999, ter gelegenheid van de viering van 20 jaar zelfbestuur van Groenland, terug te geven aan het land van herkomst.

Op 9 november zou een ontmoeting plaatsvinden met Ruud Spruit, de directeur van het Hoornse museum. Vergezeld door een brede delegatie die onder anderen zou bestaan uit de ambassadeur voor Groenland bij de Europese Unie, een attaché van de Deense ambassade in Den Haag, de directeur van het Deens Cultureel Instituut in Brussel en twee conservatoren die zijn verbonden aan respectievelijk het Museon in Den Haag en het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden, wilde Arctic Peoples Alert het verzoek uit Groenland in de Noord-Hollandse stad op tafel leggen.
Die opzet werd echter ruw verstoord door een fax van Spruit aan Peter Bettenhausen, die voor het Museon een belangrijke Groenlandse collectie beheert. *Tot mijn schrik moest ik constateren,* schreef de directeur van het Westfries museum, *dat de overblijfselen van onze eskimo, plus accessoires al deze week worden opgehaald voor de expositie Botje bij Botje in de Kunsthal: Dit betekent dat een bezoek van jouw Groenlander aan ons museum weinig zinvol is omdat ik niets kan laten zien. Overigens grijpen wij de bruikleen aan voor een eenvoudige reconstructie zodat daarna de stukken eskimo voor ons weer presentabel zijn.*
De conservatoren van het Museon en het Rijksmuseum voor Volkenkunde hebben daarop direct geprobeerd het Westfries Museum ertoe te bewegen van bruikleen af te zien. Maar Spruit bleek niet vatbaar voor hun argumenten. Daarop zond Arctic Peoples Alert een fax naar Hoorn met het verzoek aan directeur Spruit om van bruikleen en het reconstrueren van 'zijn eskimo' af te zien: *Wij hadden dit bezoek aan uw museum willen aangrijpen om in alle rust met u de wenselijkheid, respectievelijk de haalbaarheid, te bespreken van begraving in Groenlandse bodem van de resten van de Inuit-man die zich thans in uw museum bevinden. In koloniale tijden verwierven wereldwijd diverse volkenkundige musea resten van zogeheten primitieve volken om die in vitrines aan het sensatiebeluste westerse publiek ten toon te stellen. Tegenwoordig wordt een dergelijke expositie van menselijke overblijfselen, waaraan vaak bij het betreffende volk een grote spirituele betekenis werd toegekend, in brede kring als onethisch ervaren. Teruggave van dergelijke resten aan de inheemse volken van wie die 'objecten' afkomstig zijn is steeds meer de gangbare praktijk geworden.* We wezen Spruit erop dat bijvoorbeeld het British Museum onlangs nog een geprepareerd Maori-hoofd heeft geretourneerd aan de nabestaanden van een hoofdman die in een oorlog was omgekomen, waarna het hoofd in Nieuw-Zeeland ceremonieel is begraven. *Tegen de achtergrond van de toenemende zelfbeschikking van inheemse volken,* schreven wij voorts, *wordt consequent campagne gevoerd voor de terugkeer van objecten die zij beschouwen als hun cultureel erfgoed. Publieke tentoonstelling van menselijke resten zoals die van de Inuit-man in uw museum wordt door deze volken als uiterst grievend ervaren.*

'Enarrationum Historicarum de Gronlandia' 1688

Een Nederlandse walvisvaarder ontmoet Groenlanders.

Deze fax werd door Spruit direct telefonisch beantwoord: *Wie is Arctic Peoples Alert wel?* zo wilde de kwade museumdirecteur weten. Een kwartier later werden wij gebeld door *De Telegraaf.* Daarop volgde een ongekende media-hype.
Tegenover de kranten noemde Spruit de ethische bezwaren van inheemse volken tegen expositie van menselijke overblijfselen maar flauwekul: *Schei nou toch uit. Ik geloof niet dat dat krenkend is. Als die 25 duizend eskimo's op Groenland ineens zo weekhartig zijn*

geworden, dan wil ik het nog wel eens hebben over het doodknuppelen van zeehondjes, dat daar toch op grote schaal gebeurt.

Toen de poolvorser Knud Rasmussen in 1903 aan de Inuit Majaq vroeg wat de ziel voor de mens betekende, antwoordde die: *Het is de ziel die je mooi maakt, die jou tot mens maakt. Alleen hij zorgt dat je wilt en handelt. Hij stuurt je hele leven en daarom moet je lichaam vervallen, als de ziel het verlaat.* In de spirituele beleving door inheemse volken van zaken als geboorte en sterven, en leven en dood, speelt het idee van de Cirkel van Leven vaak een grote rol: de stoffelijke resten van de overledene gaan na verloop van tijd opnieuw deel uit maken van deze heilige cirkel. Opslag in museumdepots, en - erger nog - expositie van die resten in een glazen museumvitrine, verstoort de rust van de overledene wiens 'ziel' zich in de 'spirit world' bevindt. Je kunt daar ook anders tegen aankijken. Ewald Vanvugt, gastconservator van Botje bij Botje, vind het maar politiek makkelijk om inheemse volken menselijke resten terug te geven. *Waarom krijgen ze hun land niet terug, dat zou rechtvaardiger zijn. Het is beter dat deze menselijke resten uit het verleden als ambassadeurs van de geschiedenis te beschouwen, en te tonen.*

Niettemin is het in de Verenigde Staten al jaren meer regel dan uitzondering om in musea opgeslagen inheemse menselijke resten aan de betrokken volken terug te geven. De praktijk daar zou Nederland tot voorbeeld kunnen strekken. Zo heeft het beroemde *Smithsonian Institute* een zogeheten Repatriation Office ingesteld dat een inventaris bijhoudt van de collecties in het Museum of Natural History. Deze dienst stelt Amerikaanse inheemse volken in kennis van de menselijke overblijfselen en begrafenisobjecten die in het museum zijn opgeslagen en retourneert ze vrijwillig, indachtig de bepalingen van de zogeheten *Native American Grave and Burial Protection Act 1990*. Zo zijn in 1993 ook de resten van vier Inuit uit Thule in Groenland begraven. In scherp contrast daarmee lijkt het Westfries Museum, met in zijn kielzog de Kunsthal, zich te beroepen op wat je een soort 'juttersrecht' zou kunnen noemen: de Groenlander zou bijna tweehonderd jaar geleden op het strand van Hoorn aan de Zuiderzee zijn aangespoeld. En wat je op het strand vindt, zo lijkt de gedachte, dat mag je houden. Het langdurig verblijf in het zeewater zou de gestorven Inuit, zoals zijn boot al bij het vertrek, van leer hebben gemaakt.

Volgens de overlevering zou zo'n tweehonderd jaar geleden een doodgevroren Groenlander in zijn kajak met uitrusting op zee zijn gevonden en zijn meegenomen door een Nederlandse walvisvaarder. *1891: Het schijnt dat dit vaartuigje drijvende in zee werd aangetroffen met het lijk van een verdwaalde en van honger omgekomen man. Ouderen van dagen herinneren zich althans, dat zich een verdroogd in leder gekleed menselijk lichaam in het bootje bevond, dat toen in één der lokalen van de geneeskundige (klinische) school was geplaatst. Dit menselijk lichaam is bij de verschillende verhuizingen langzamerhand verdwenen... (Old Kayaks in the Netherlands, Nooter 1971)* In ieder geval is het erg onwaarschijnlijk dat de dode Inuit op de Hoornse kust is aangespoeld. Zelfs de mogelijkheid dat hij tot de Noordzeekust zou zijn meegevoerd is onaannemelijk, omdat de heersende zeestromingen daar niet heen leiden. Wat wel bekend is, is dat in de zeventiende en achttiende eeuw Groenlanders, die vaak als niet meer dan dieren werden beschouwd, tegen hun zin naar Europa werden meegenomen om hier tentoongesteld te worden. Hierover zijn aan de Groenlandse kust verscheidene oraal overgeleverde getuigenissen bewaard gebleven. De Haagse archieven vertellen dat in 1625 twee Groenlanders in de Haagse Hofvijver kajakten en hun jachtkunsten vertoonden. Het kan zijn dat de Groenlander voor de kust in de buurt van Nuuk daadwerkelijk dood is aangetroffen, maar meer aannemelijk is dat hij daar gekaapt is, en dat hij aan boord of pas in Nederland is overleden, waarna zijn huid is opgezet. Daartoe heeft men, macaber genoeg, de huid van het lichaam gestroopt en die daarna aan rugzijde weer dichtgenaaid, en vervolgens het mensenvel - mogelijk gevuld met een of ander opvulmateriaal - in de kajak geplaatst. Op deze wijze geconserveerd is de overleden Inuit zo'n twee eeuwen lang tentoongesteld in Hoorn. Met het verstrijken van de tijd zijn de

lichaamsdelen en het gezicht beschadigd. Er bestaat zelf de mogelijkheid dat de huid in het verleden is vervangen door die van een overleden gevangene. Thans is een deel van het hoofd en de romp over, met een arm en een hand.
Met de steun van het Museon benaderde Arctic Peoples Alert de directeur van de Kunsthal, Van Krimpen. Maar deze volstond ermee het standpunt van het Westfries Museum na te praten, inclusief Spruits advies dat we ons beter druk konden maken over jonge zeehondjes. En verder moesten we ons maar vervoegen bij de uitlener.
Daarop richtten wij een brief aan de Rotterdamse wethouder van Kunstzaken, Hans Kombrink. Gezien de rechtsverhoudingen tussen de gemeente en de Kunsthal heeft hij geen mogelijkheden, maar hij heeft begrip voor de bezwaren tegen het tentoonstellen en zal dit onder de aandacht brengen van de Kunsthal. De algemeen directeur Instituut Collectie Nederland en Voorzitter Nederlandse Museum Vereniging, Vos, liet weten dat zoiets het Museum, Hoorn en Nederland politiek geen goed doet en hij dringt erop aan om tot teruggave aan Groenland te komen. Omdat de commissie van beheer van het Westfries Museum geen bevoegdheid heeft over de collectie, wendden wij ons voor bemiddeling tot de gemeente Hoorn, de huidige eigenaar van de resten. Janssens, de burgemeester van Hoorn, zegde in een telefoongesprek met Arctic Peoples Alert toe dat, wat hem betrof, teruggave bespreekbaar was. Stopzetting van het exposeren achtte hij echter ondenkbaar.
Inmiddels hadden wij schriftelijk van Emil Rosing, de directeur van het Groenlandse Nationale Museum, het mandaat gekregen om alles in het werk te stellen om exposeren te voorkomen en teruggave te bewerkstelligen. *De Groenlandse regering*, schreef Rosing, *zal spoedig een formeel verzoek indienen bij de Nederlandse regering om de resten van een persoon, die waarschijnlijk omstreeks de achttiende eeuw door Nederlandse walvisvaarders uit West-Groenland zijn ontvoerd, terug te geven. Het is algemeen bekend dat deze resten door het Westfries Museum in Hoorn worden bewaard. Nederland is beroemd om zijn hoge maatstaf voor verlicht en beschaafd gedrag in internationale relaties en we twijfelen er niet aan dat uw regering ons verzoek ter harte zal nemen. Er zijn vele voorbeelden te geven uit andere landen, waar deze vorm van respect werd betoond jegens degenen die voorheen, in heel Europa, als koloniale onderdanen zonder enige rechten werden beschouwd.*
Wij zijn ontzet, zo vervolgde de Groenlandse museumdirecteur, over het feit dat wij hebben vernomen dat het Westfries Museum voornemens is de bewuste resten tentoon te stellen ter gelegenheid van een bepaalde, uiterst smakeloze, gelegenheid in Rotterdam. Het is moeilijk voor ons te geloven dat een dergelijke grofheid waar dan ook nog kan plaatsvinden in deze tijd, en wij verzoeken u bij deze om ons protest over te brengen aan de betrokken autoriteiten. Wij verzoeken u vriendelijk om deze zaak ter hand te nemen en alles in het werk te stellen om dit misbruik van deze ongelukkige landgenoot te voorkomen.
Daarop heeft Arctic Peoples Alert zich gericht tot Van der Ploeg, de staatssecretaris van Cultuur die verantwoordelijk is voor kwesties betreffende het cultureel erfgoed. Wij verzochten hem zijn invloed aan te wenden om exposeren te voorkomen en teruggave te bewerkstelligen.
Doordat wij ook de Groenlandse en Deense autoriteiten hadden geïnformeerd, heeft Jonathan Motzfeld, de Groenlandse minister-president, tijdens zijn bezoek aan Denemarken de Deense minister van Buitenlandse Zaken officieel verzocht protest aan te tekenen bij de Nederlandse regering. Die Deense minister is verantwoordelijk voor het buitenlands beleid van Groenland. Onze eigen minister van Buitenlandse Zaken, Van Aartsen, wordt dan ook geconfronteerd met de unieke situatie dat binnen de Europese Unie een bevriend land, Denemarken, officieel protest aantekent tegen het exposeren van de Groenlandse menselijke resten.
Bij het ter perse gaan van deze *arctica* is het antwoord van de minister nog niet bekend.

JB/GG

De oudste bekende tekening van een Groenlandse kajak: uit *'Mathesis Mosaica'* Samuelis Reyheris, 1679

Opmerkelijke studie naar de opvoeding van het Inuit-meisje Chubby Maata

In de jaren zeventig onderzocht de Canadese antropologe Jean Briggs de manier waarop Inuit in Canada hun kinderen leren om agressief gedrag zo veel mogelijk te vermijden. De resultaten van die opmerkelijke studie publiceerde zij in *Never in Anger: Portrait of an Eskimo Family.* In een openhartig artikel vertelde ze hoe haar onderzoek van start was gegaan. Toen ze in de baai aan land stapte bij de Inuit-gemeenschap waar ze haar veldwerk zou verrichten, waren het niet de Inuit die ze het eerst zag. Haar oog viel op twee niet-inheemse Canadezen die een geleende kajak terugbrachten. Het vaartuig was op een paar plaatsen beschadigd. Boos gaf de antropologe te kennen dat ze het geen stijl vond om geleend goed in die staat terug te geven. Gealarmeerd door haar luide stem kwamen een paar Inuit uit hun huis naar buiten om te kijken wat er aan de hand was. Toen Briggs de eigenaars wees op de schade aan de kajak, bleek dat dat hen niet zo veel interesseerde. Veel belangrijker vonden ze het feit dat de antropologe - die hun gast zou zijn - zo stond te razen en te tieren. De Inuit vroegen haar eerst maar 'ns een tijdje tot rust te komen voor ze haar onderzoek zou doen; in dergelijke driftige, opgewonden mensen hadden ze geen trek. Een mooi begin van een onderzoek naar het aanleren van geweldloos gedrag!

Never in Anger werd een antropologische klassieker. Inmiddels, bijna dertig jaar na publikatie, is Jean Briggs professor emeritus aan de Universiteit van Newfoundland. En nu is er een 'vervolg-studie' verschenen. Opnieuw is ze op veldonderzoek uitgegaan, maar ditmaal concentreerde ze - opmerkelijk genoeg - al haar aandacht op één Inuit-peuter: Chubby Maata. Het driejarige meisje groeide op in het jachtkamp Qipisa op Baffin Island. *Inuit Morality Play* is niet alleen een verhaal over zes maanden uit het leven van deze peuter, maar daarmee ook over haar samenleving, de motieven, wensen, liefdes en angsten die de mensen bezighielden die in dat kamp leefden.

Briggs probeerde na te gaan door welke dingen Chubby in beslag werd genomen. Veelal waren dat de gewone besognes van kinderen van die leeftijd: aan wie behoor ik toe?, wie houdt er van me?, wat is van mij en wat niet?, en zo voorts.

Bijzonder origineel van Briggs is dat ze - aan de hand van voorbeelden uit Chubby's leven - een alternatief geeft voor veel gangbare ideeën over hoe binnen een cultuur bepaalde opvattingen en waarden aan een volgende generatie worden doorgegeven. Briggs: *Ik ben geïnfecteerd met de neiging die ik uit mijn eigen wereld heb meegekregen om gedrag dat niet georganiseerd is, als triviaal af te doen, met name als het er als een spelletje uit ziet.* De antropologe keert zich tegen die ingesleten gewoonte. Juist op die schijnbaar eenvoudige 'spelletjes' richt ze haar aandacht. Zo ook op geïmproviseerd toneelspel (zelf spreekt ze van 'drama') - waarin bijvoorbeeld de ouders een rollenspel opvoeren dat het kind in twijfel brengt. Dit spel beschouwt de Canadese onderzoekster als een essentiële factor in het sociale leven van de Inuit, het vormt en ondersteunt de culturele waarden. Het kind wordt mentaal heen en weer geslingerd tussen aanhankelijkheid en conflict; voortdurend wordt het op de proef gesteld. 'Passend gedrag' wordt aangeleerd door juist 'ongepast gedrag' uit te lokken. Op een alerte, experimentele manier wordt het kind, als het ware 'spelenderwijs', inzicht geboden in de complexe sociale relaties.

Een belangrijke rol in de Inuit-opvoeding speelt het zogeheten *isummaksaiyuq*: 'het veroorzaken of stimuleren van denken'. Eén manier om bij kinderen het denken en het ontwikkelen van waarden te stimuleren is hen te confronteren met problemen met een grote emotionele lading waar de kinderen niet omheen kunnen. Vaak wordt dit gedaan door het betreffende kind een potentieel gevaarlijke vraag te stellen en vervolgens de antwoorden van het kind te 'dramatiseren'. Het kan vragen betreffen als: 'Waarom maak je je baby-broertje niet dood?'; of: 'Je moeder gaat dood, kijk maar ze heeft in haar vinger gesneden. Kom je nu bij mij wonen?'

Dit soort vragen blijkt vaak en herhaaldelijk te worden gesteld wanneer volwassenen en kleine kinderen bijeen zijn, met name aan kinderen tussen ongeveer twee en vier jaar. Voor kinderen die nog geen ervaring in deze vorm van 'drama' hebben ontwikkeld, kunnen de doordringende vragen een kwelling zijn. En soms zetten volwassenen het spel zo naar hun hand dat ze de situatie van het kind uit het oog verliezen en het spel zelf voor hun eigen doeleinden gebruiken. In dergelijke gevallen kan het spel een boemerang-effect sorteren. Meestal echter wordt het kind niet al te zeer in onzekerheid gebracht. De volwassenen beheersen de situatie volkomen. En volgens Briggs zijn de kinderen als Chubby in de meeste gevallen goed in staat zowel veiligheid als gevaar te duiden.

Naarmate Chubby Maata opgroeit en zich verder ontwikkelt moet ze ook leren over de duistere kanten van haar medemensen en in staat zijn om gedrag van anderen op een juiste manier in te schatten. Als het nodig is, moet ze zichzelf weten te beschermen. Een moeilijke les is bijvoorbeeld hoe je erachter komt of iemand die je agressief benadert dat veinst of dat het echt menens is.

Rode draad in Briggs' boek zijn de zogeheten 'episodes', de letterlijke weergave van de drama's die zich tijdens haar aanwezigheid ontvouwen. Deze episodes zijn illustraties voor de complexe Inuit-termen waaraan Briggs haar analyse ophangt. Een zo'n sleutelbegrip is *ilira,* een bepaalde vorm van angst die je op het eerste gezicht niet zou verwachten in een zo gemoedelijke cultuur. *Ilira* is de vrees om onaardig te worden behandeld; een gevoel van nerveus ontzag dat ontstaat wanneer men op een onomkeerbare manier in het nadeel lijkt te zijn.

Bijvoorbeeld in een situatie waarin men de handelingen van de ander niet kan veranderen of beheersen. Men kan ook *ilira* hebben voor een persoon wiens handelingen men niet kan voorspellen of begrijpen.
Als kinderen worden geholpen op het moment dat ze een gevecht dreigen te verliezen, dan leren ze zich sterk te voelen omdat sterke mensen hen helpen. Maar als ze niet geholpen worden dan zouden ze kunnen leren voortaan wat voorzichtiger te zijn. Kinderen die op zichzelf teruggeworpen zijn, moeten leren zich deze *ilira* gewaar te worden en eerder verzoening zoeken dan een gevecht beginnen. In onze westerse samenleving geldt veeleer de redenering dat kinderen er goed aan doen hun eigen gevechten te voeren 'zodat ze leren voor zichzelf op te komen.'
Vrijwel alle kinderen van Qipisa worden goed verzorgd en liefdevol bejegend. Ze krijgen veel aandacht, worden gevoed als ze honger hebben en getroost als ze zich ongelukkig voelen. Als ze wakker zijn worden de jonge kinderen regelmatig lange perioden in de armen gehouden. En Inuit-verzorgers zingen keer op keer speciale liefdevolle refreintjes, waardoor er een hele sterke band tussen hen en kind ontstaat. Bovendien worden de kinderen zoveel mogelijk in de alledaagse activiteiten betrokken.
Toch blijken er binnen de Inuit-samenleving vele uitzonderingen op de regel te zijn. Het is opmerkelijk dat in de Inuit-gemeenschap, waar gewelddadig gedrag zeldzaam lijkt, iedereen zeker niet altijd poeslief voor elkaar is. Soms behandelen de ouders hun geliefde kind op een manier die lijkt op afwijzing. Briggs beschrijft het complexe Inuit-concept van *sirnaaq*-en: het te veel beschermen van kinderen. Deze 'overbescherming' manifesteert zich in wat haar tegendeel lijkt: het betrokken kind krijgt een 'Assepoester'-behandeling. De zelfstandigheid van een kind - niet geholpen door bondgenoten - wordt als een ideaal gezien. Door de isolatie van het kind wint het aan levenskracht en verwerft het tegelijkertijd ook een vorm van 'zwakheid' die sociaal nuttig is. Sirnaaq komt volgens de ouders juist voort uit een overvloed aan affectie. Een kind dat wordt ge-*sirnaaq*-t ondergaat bijvoorbeeld een ruwe behandeling en zelfs fysieke aanvallen, hij krijgt onvoldoende eten en kledij, en wordt voortdurend uitgescholden. Briggs kreeg vier rechtvaardigingen te horen voor deze behandeling. In de eerste plaats zou het *sirnaaq*-en het kind sterk en onafhankelijk maken, en hem in staat stellen voor zichzelf te zorgen en niet op de hulp van anderen te rekenen. Ten tweede: in geval iemand de vader van het kind schade zou willen berokkenen maar het niet zou aandurven hem rechtstreeks aan te vallen, dan zou de betrokkene in plaats daarvan het favoriete kind van de vader pijn kunnen doen - mits hij weet wie van de kinderen dat is. Door het *sirnaaq*-en wordt voor de buitenwereld de liefde van de vader voor dat kind verborgen gehouden en daardoor is het veilig. Een derde reden voor de over-bescherming is dat als ouders eraan gewend zijn geraakt hun affectie voor een kind overvloedig uit te drukken, het kind heel erg gemist zal worden in geval het vroegtijdig sterft. Een kind dat wordt ge-*sirnaaq*-t zal minder worden gemist. Tenslotte zou het *sirnaaq*-en van een geliefd kind een manier zijn waarop ouders zichzelf testen of ze daartoe wel in staat zijn. De natuurlijke neiging van de ouders is immers om hun affectie overvloedig te tonen.
Al met al lijken de Inuit-opvattingen over affectie voor een ongeïnformeerde buitenstaander nogal tegenstrijdig te zijn.
Via de episodes uit het leven van Chubby Maata en haar bespiegelingen daarover geeft Jean Briggs opnieuw dieper inzicht in hoe Inuit hun cultuur en waardepatroon overdragen aan een volgende generatie. Daarmee is *Inuit Morality Play* niet alleen voor antropologen interessant, maar ook voor een veel bredere groep lezers.
JB

Inuit Morality Play: The Emotional Education of a Three-Year-Old. Jean L. Briggs, Yale University Press, New Haven and London, 1998, ISBN 0-300-07237-6, £ 22.50.

Poolkoorts

In haar decembernummer heeft maandblad ***Bijeen*** een artikel gepubliceerd over de Innu-Indianen in Canada, onder de titel *Jacht geeft kracht: Jagers met een nieuwe toekomst*. Journaliste Patricia Wessels heeft in september een bezoek gebracht aan de Innu in Utshimassit (Davis Inlet) en verbleef enkele dagen in een jachtkamp. Een proefnummer van Bijeen is aan te vragen op Postbus 750, 5201 AT Den Bosch, tel. 073 6218970 of e-mail <bijeen@wxs.nl>

Arctic Peoples Alert heeft nog een aantal ***kalenders 1999*** van *Survival International* te koop (zie foto voorkant). Op de kalender staat 12 foto's van inheemse volken waaronder drie van arctische volken. De kalender is voor *f* 35,- incl. porto te bestellen, tel: 070 4020943 of e-mail: <arctica@apanl.antenna.nl>

Tot nu toe gebruikten we gemakshalve vaak het Engelse ***Arctic*** als synoniem voor 'het arctisch gebied'. Vanaf nu gaan we consequent over op ***Arctis***.

Op 5 april 1999 vindt in Den Haag de jaarlijkse ***Paasmars*** voor Ontwapening en Vrede plaats, gevolgd door een *International People's Meeting for a Nuclear-free World*. De hoofdleuze voor deze zevende landelijke Paasmars is: *Alle kernwapens de wereld uit. Te beginnen uit Volkel, NL*. In de voorafgaande week is er bij de luchtmachtbasis Volkel een vredeskamp. In 1996 organiseerde de voorloper van Arctic Peoples Alert, de Innu Steungroep in samenwerking met Atoomvrijstaat een vergelijkbaar kamp. Tijdens de Paasmarsen van de afgelopen jaren is er ook altijd aandacht besteed aan de Nederlandse laagvliegoefeningen boven de Innu. Zowel de Paasmars als de internationale bijeenkomst maken deel uit van activiteiten, overal in de wereld ter voorbereiding op de ***Hague Appeal for Peace,*** de grote Internationale Vredesconferentie, van ***11-15 mei 1999*** in het Congresgebouw in Den Haag. Tijdens deze conferentie is nucleaire ontwapening een van de hoofdthema's.
Informatie Paasmars in Den Haag: tel. 070 3658533
Informatie Paasvredesactiekamp Volkel,
Atoomvrijstaat: tel. 0413 365680
Hague Appeal for Peace: tel. 070 3455951
<http//:www.haguepeace.org>
Op 8 mei (onder voorbehoud), drie dagen voorafgaand aan de *Hague Appeal for Peace* organiseert Arctic Peoples Alert in samenwerking met het Museon de derde Arctische Dag zodat de buitenlandse sprekers in de gelegenheid zijn de conferentie te bezoeken.

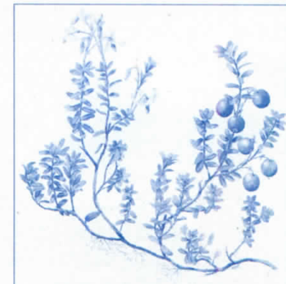
De cederbomen die de Innu in april 1995 in het ***Bulderbos*** hebben geplant doen het nog steeds goed. Het ziet er naar uit dat deze mogen blijven staan omdat het traject van de nieuwe landingsbaan bij Schiphol niet door dit bos zal gaan.

Nederlandse poolvorsers vielen dit najaar in de internationale prijzen. ***Gefeliciteerd.*** Prof. dr. Louwrens Hacquebord van het Arctisch Centrum RUG kreeg in Boston in oktober de *L. Byrne Waterman Award* uitgereikt, met name voor de belangrijke bijdrage in het onderzoek naar de arctische walvisvaarthistorie .
Dr. Cor Remie van de Katholieke Universiteit Nijmegen ontving op 5 november namens de Gouverneur-Generaal van Canada uit handen van de Canadese ambassadrice de *Meritorius Service Medal* voor zijn inzet en toewijding bij de bevordering van Canadese Studies in Nederland en Europa.
11 november kreeg dr. Tjeerd de Graaf een eredoctoraat van de Universiteit van Sint Petersburg voor het conserveren en reconstrueren van historische geluidsfragmenten van volken in de Russische Federatie.

Recept: Cranberry muffins

(recept voor 12 muffins)

3/4 kopje cranberry's
1/2 kopje poedersuiker
2 kopjes zelfrijzend bakmeel
3 theelepels bakpoeder
1 snufje zout
1/4 kopje suiker
1 ei, goed geklopt
1 kopje melk
4 eetlepels gesmolten boter

Bosbessen, moerasbramen, cranberry's, vossebessen en kraaiheidebessen worden door veel inheemse volken in de herfst verzameld. Niet alleen vers geplukt zijn deze vruchten een delicatesse. Ook in de winter zijn ze, in ingemaakte vorm, bijzonder smakelijk en vanwege hun hoge gehalte aan vitamine C ook een welkome aanvulling op het dieet. De cranberry is een van de bessen die ook in Nederland wordt geoogst, en wel op het eiland Terschelling.
Meng de cranberry's en de poedersuiker. Laat dit mengsel staan terwijl u het deeg voor de muffins maakt. Zeef 2 koppen zelfrijzend bakmeel. Voeg zout naar smaak toe en meng het geheel met 1/4 kop suiker in een kom. Meng het geklopte ei, de melk en de gesmolten boter apart in een kleinere kom. Voeg dit mengsel bij het meel en roer alles door elkaar totdat alle vocht is opgenomen. Roer hierdoor de gesuikerde cranberries. Vul de ingevette muffinvormpjes tot 2/3. Bak de muffins 20 minuten lang in een matig warme oven (180°C).

Ontleend aan het *Northern Cookbook* van Eleanor A. Ellis. *Hurtig Publishers*, Edmonton.